

KURS E-LEARNINGOWY

„Komerccjalizacja w pigułce”

realizowany w ramach projektu „UMB na ścieżce innowacyjnego rozwoju”

MODUŁ:

Ochrona praw własności intelektualnej

Projekt współfinansowany ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju

Ochrona praw własności intelektualnej

Opracowała Martyna Majewska

Materiał ten poświęcony jest ochronie własności intelektualnej oraz praw autorskich na gruncie prawa polskiego i europejskiego. Zawiera omówienie podstawowych pojęć i informacje przydatne grupom projektowym realizującym badania z zakresu nauk medycznych:

- I. Patent i jego ochrona
- II. Wzory przemysłowe i znaki towarowe
- III. Prawa autorskie i prawa pokrewne

W części końcowej materiału zaprezentujemy sugerowaną listę publikacji poświęconej interesującej nas tematyce oraz spis stron internetowych.

Uczelnie prowadzące projekty badawcze muszą zadbać również o prawną ochronę wypracowanych przez siebie produktów: wyników prac badawczych, innowacyjnych rozwiązań oraz opracowanych patentów.

Polscy naukowcy nierzadko nie mają świadomości potrzeby ochrony własnego dorobku intelektualnego. Potwierdzają to liczne badania m.in. Międzynarodowego Indeksu Praw Własności Intelektualnej 2013, publikowane przez amerykański Property Rights Alliance, z którego wynika, iż pod względem ochrony praw własności intelektualnej Polska zajmuje 38 miejsce na 125 badanych krajów – wyprzedzają nas m.in. takie kraje, jak Węgry czy Słowacja (razem tym dwoma państwami przystąpiliśmy do UE w 2004 roku). Pełen raport dostępny jest na stronie internetowej IPRI (<http://www.internationalpropertyrightsindex.org/ranking>) .

W raporcie tym najwyższe noty otrzymaliśmy za wysoki standard wiążący się z obsługą procesu rejestracji patentów oraz ich ochrony. Niestety, ochrona praw autorskich pozostawia nadal wiele do życzenia.

Tabela oceny Polski wg IPRI

Category		Score	Global Rank	Regional Rank (CEER)
Legal and Political Environment		6.4	36 of 130	3 of 24
Judicial Independence		6.1	47 of 130	2 of 24
Rule of Law		6.5	36 of 130	5 of 24
Control of Corruption		6	38 of 130	3 of 24
Political Stability		7.2	11 of 130	1 of 24
Physical Property Rights		6	68 of 130	11 of 24
Protection of Physical Property Rights		6.2	61 of 130	6 of 24
Registering Property		8.2	76 of 130	18 of 24
Access to Loans		3.6	87 of 130	14 of 24
Intellectual Property Rights		6.1	36 of 130	4 of 24
Protection of Intellectual Property Rights		5.2	60 of 130	8 of 24
Patent Protection		8.4	36 of 130	4 of 24
Copyright Piracy		4.7	42 of 130	6 of 24

Warto więc zapoznać się z możliwościami ochrony zawartymi w prawie polskim oraz europejskim systemie prawnym.

Co chronić?

Majątkowe dobra intelektualne można podzielić na trzy poszczególne kategorie:

- patenty,
- wzory przemysłowe i znaki towarowe,
- prawa autorskie i pokrewne.

Dla osób pracujących metodą projektu badawczego na gruncie nauk medycznych najbardziej interesującymi elementami będą patenty (w tym patenty na wynalazki biotechnologiczne) oraz ochrona praw autorskich i pokrewnych.

I. Patent

Patentem [łac.], określać będziemy dokument stwierdzający własność wynalazku i wyłączne prawo do korzystania z niego w sposób zarobkowy lub zawodowy¹.

Zgodnie z obowiązującym prawem ochroną patentową mogą zostać objęte wynalazki, które są:

- nowe,
Nowatorskość rozwiązania ocenia się na gruncie istniejącego stanu techniki – jeżeli przedstawiane do rejestracji rozwiązanie jest nieoczywiste i nie było nigdy wcześniej wdrażane, stosowane lub publikowane uzyska ochronę patentową.
- posiadają poziom wynalazczy
Każde ze zgłaszanych do rejestracji rozwiązań technicznych powinno charakteryzować się poziomem wynalazczym czyli - dla znawcy - nie będzie on wynikać w sposób oczywisty, ze stanu techniki. Oceny poziomu wynalazczego dokonywać będzie znawca – specjalista w danej dziedzinie.
- nadają się do przemysłowego stosowania

Każdy z wynalazków, który ma zostać objęty ochroną patentową powinien również charakteryzować się przemysłową stosownością. Wynalazek bowiem powinien realizować konkretny cel praktyczny. Wynalazek musi być możliwy do powielania w taki sposób, aby każdy wyprodukowany egzemplarz posiadał cechy pierwowzoru.

Istotą wynalazku jest nowatorskość wynikająca z pracy twórczej i intelektualnej wynalazcy/ wynalazców i to właśnie efekt pracy własnej wynalazcy jest wynagradzany i chroniony na gruncie prawa. Jednakże rozwiązanie techniczne, polegające na przeniesieniu rozwiązania znanego w jednej dziedzinie techniki do drugiej, może być uznane za nieoczywiste, w rozumieniu art. 10 ustawy z 19 października 1972 r. o wynalazczości (t. j.: Dz. U. z 1993 r. Nr 26, poz. 117, ze zm.), a tym samym podlegające opatentowaniu, tylko wtedy, gdy dziedziny techniki są dostatecznie odległe. Podobnie rzecz się ma w przypadku nowego, nieznanego dotąd zastosowania substancji stanowiącej część stanu techniki lub zastosowania takiej substancji do wytworzenia produktu mającego nowe zastosowanie – np. znana już substancja czynna stosowana w leczeniu jednej grupy chorób może zostać zastosowana do leczenia zupełnie innych schorzeń. Innowacja polega bowiem nie na nowości składu lecz na nowym zastosowaniu leczniczym. Należy podkreślić, iż w tym przypadku ochroną będzie objęte każde nowe zastosowanie znanej substancji. Przykładem może być np. praca naukowców

¹ Definicja wg encyklopedii PWN dostępnej również on line pod adresem <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3954981/patent.html>

z Międzynarodowego Centrum Nowotworów Dziedzicznych Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie pracujących pod kierownictwem prof. Jana Lubińskiego oraz we współpracy z naukowcami z Finlandii, Anglii, Francji i Niemiec. W ramach prowadzonych badań ustalili, że używany od ponad 30 lat lek – cisplatyna (substancja czynna - Cis-diaminadichloroplatyna(II)), zyskał nowe zastosowanie w leczeniu raka piersi. Cisplastyna stosowana dotychczas w leczeniu przede wszystkim w raka płuc, jąder czy pęcherza moczowego podawana kobietom chorym na raka piersi niweluje guzy prawie ze 100% skutecznością. Po raz pierwszy takie zjawisko zostały odkryte przez brytyjskich naukowców, polscy specjaliści poszli o krok dalej i sprawdzili skuteczność działania tego leku na pacjentach.

Innym przykładem może być Sildenafil, który był lekiem opracowanym w latach 90 XX wieku przez firmę Pfizer i stosowanym w leczeniu tętnic płucnych. Lek sprzedawany był od nazwą Revatio. Po serii badań, zmianie sposobu dawkowania, koloru tabletek oraz nazwy na rynku pojawiła się - Viagra.

Wynalazca

Osobą uprawnioną do czerpania korzyści z patentu jest wynalazca – twórca wynalazku. Twórcą może być wyłącznie osoba fizyczna (wynalazcą nie może być osoba prawna lub inny podmiot prawa ponieważ istotą wynalazku jest jego innowacyjność wynikająca z nakładu pracy intelektualnej immamentnie przynależnej ludziom) lub osoby fizyczne, które na zasadzie współwłasności dysponować będą wynalazkiem. Współtwórcom wynalazku przysługuje wspólne uprawnienie do uzyskania patentu. Oznacza to, że dana rzecz należy niepodzielnie do wszystkich współwłaścicieli, zaś każdemu ze współwłaścicieli przysługują wszystkie atrybuty prawa własności. Współwłasność ta ma charakter współwłasności w częściach ułamkowych.

Warto zwrócić uwagę na sytuację, w której wynalazek powstaje w wyniku wykonywania przez twórcę obowiązków ze stosunku pracy albo z realizacji innej umowy. Wtedy prawo do uzyskania patentu na wynalazek przysługuje pracodawcy lub zamawiającemu.

Patent i prawo ochronne jest prawem terytorialnym ograniczonym granicami geograficznymi danego państwa lub regionu, w którym został udzielony. Zgodnie z przepisami, przez uzyskanie patentu lub prawa ochronnego nabywa się prawo wyłącznego korzystania z wynalazku lub wzoru użytkowego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Można jednak uzyskać ochronę patentową w różnych krajach w drodze jednego postępowania i na podstawie jednolitych przepisów prawa materialnego zawartych w Konwencji o udzielaniu patentów europejskich. Oprócz Polski - stronami Konwencji są pozostałe kraje Unii Europejskiej oraz Szwajcaria, Liechtenstein, Chorwacja, Islandia, Monako, Norwegia, Turcja. Dodatkowo - na wniosek zgłaszającego - zakres terytorialny patentu

Europejskiego może być rozszerzony na terytorium: Albanii, Bośni i Hercegowiny, Macedonii i Serbii.

Wyjątkiem od zasady 20-letniej ochrony patentowej jest możliwość przedłużenia ochrony patentowej dla produktów leczniczych oraz produktów ochrony roślin, które po wygaśnięciu ochrony patentowej mogą korzystać z ochrony na podstawie dodatkowego prawa ochronnego. Dodatkowe prawo ochronne jest odrębnym od patentu tytułem ochronnym. Daje ono ochronę prawną dla konkretnych produktów wytworzonych według opatentowanego wynalazku, który wygaś. Istota instytucji dodatkowego prawa ochronnego sprowadza się do tego, że uprawniony może zrekompensować sobie poniesione nakłady na przykład na badania poprzedzające wprowadzenie środka leczniczego lub środka ochrony roślin na rynek poprzez przedłużenie ochrony w określonym zakresie.

Procedurę udzielania dodatkowego prawa ochronnego uregulowane zostały w systemie prawa europejskiego, które z chwilą uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej stały się obowiązujące na terenie naszego kraju. Rozporządzenie Rady EWG z dnia 18 czerwca 1992 roku nr 1768/92 jest podstawą uzyskania dodatkowego prawa ochronnego, natomiast produkty roślinne są chronione na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego oraz Rady WE z dnia 23 lipca 1993 roku nr 1610/93.

Patentów nie udziela się na:

- 1) wynalazki, których wykorzystywanie byłoby sprzeczne z porządkiem publicznym lub dobrymi obyczajami; nie uważa się za sprzeczne z porządkiem publicznym korzystanie z wynalazku tylko dlatego, że jest zabronione przez prawo;

Firma Sandoz –Novartis zsyntetyzowała jako pierwsza w swoich laboratoriach LSD, które było projektowane jako lek o działaniu rozkurczowym w trakcie porodu oraz środek stymulujący. LSD było do 1967 roku dostępne jako Delisyd. Wycofanie LSD z rynku nie oznaczało utraty prawa do patentu.

- 2) odmiany roślin lub rasy zwierząt oraz czysto biologiczne sposoby hodowli roślin lub zwierząt; przepis ten nie ma zastosowania do mikrobiologicznych sposobów hodowli ani do wytworów uzyskiwanych takimi sposobami:

Na gruncie takiej regulacji nie ma możliwości objęcia ochroną patentową np. hodowli psów lub kotów rasowych ponieważ tworzenie lub odtwarzanie nowych ras polega na naturalnym doborze reproduktorów o określonych cechach a nie na ingerencji w ich genotyp w celu uzyskania/ utrwalenia określonych cech. Sposób hodowli roślin lub zwierząt, jest uważany za czysto biologiczny, jeżeli w całości składa się ze zjawisk naturalnych, takich jak krzyżowanie lub selekcjonowanie.

- 3) sposoby leczenia ludzi i zwierząt metodami chirurgicznymi lub terapeutycznymi oraz sposoby diagnostyki stosowane na ludziach lub zwierzętach; przepis ten nie dotyczy produktów, a w szczególności substancji lub mieszanin stosowanych w diagnostyce lub leczeniu.

Możliwym jest objęcie ochroną patentową sprzętu wykorzystywanego w terapii natomiast nie ma możliwości objęcia ochroną sposobu jego wykorzystywania w procesie leczenia.

Wynalazek biotechnologiczny

Na szczególną uwagę zasługuje kategoria wynalazków biotechnologicznych czyli wytworów składających się lub zawierających materiał biologiczny czyli zdolny do samodzielnej reprodukcji.

Za wynalazki biotechnologiczne, na które mogą być udzielane patenty, uważa się w szczególności wynalazki:

1. stanowiące materiał biologiczny, który jest wyizolowany ze swojego naturalnego środowiska lub wytworzony sposobem technicznym, nawet jeżeli poprzednio występował w naturze,
2. stanowiące element wyizolowany z ciała ludzkiego lub w inny sposób wytworzony sposobem technicznym, włącznie z sekwencją lub częściową sekwencją genu, nawet jeżeli budowa tego elementu jest identyczna z budową elementu naturalnego,
3. dotyczące roślin lub zwierząt, jeżeli możliwości techniczne stosowania wynalazku nie ograniczają się do szczególnej odmiany roślin lub rasy zwierząt.

Patentem biotechnologicznym nie będą sposoby klonowania ludzi, ani sposoby modyfikacji tożsamości genetycznej linii zarodkowej człowieka czy stosowanie embrionów ludzkich do celów przemysłowych lub handlowych. Nie będą nim również sposoby modyfikacji tożsamości genetycznej zwierząt, które mogą powodować u nich cierpienia, nie przynosząc żadnych istotnych korzyści medycznych dla człowieka lub zwierzęcia, oraz zwierzęta będące wynikiem zastosowania takich sposobów.

Nie jest jednak tak, jakby się mogło wydawać, iż proces klonowania istot żywych jest wyłączony spod ochrony patentowej. Na terenie Unii Europejskiej możliwe jest uzyskanie patentu wyłącznie do technik transferu jądra komórkowego. (cytowane sprawozdaniem Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie klonowania zwierząt do celów produkcji żywności z dnia 19 października 20102 roku za <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0585:FIN:PL:HTML>).

II. Wzory przemysłowe i znaki towarowe

Wzór przemysłowy

Wzór przemysłowy jest fizyczną formą produktu lub jego części, która charakteryzuje się nowym i indywidualnym charakterem nadanym mu w szczególności przez cechy linii, konturów, kształtów, kolorystykę, strukturę lub materiał wytworu oraz przez jego ornamentację. Ustawa posługuje się terminem „wytwór”, przez który rozumie się:

1. przedmiot składający się z wielu wymienialnych części składowych umożliwiających jego rozłożenie i ponowne złożenie (wytwór złożony);
2. część składową, jeżeli po jej włączeniu do wytworu złożonego pozostaje widoczna w trakcie jego zwykłego używania, przez które rozumie się każde używanie, z wyłączeniem konserwacji, obsługi lub naprawy;
3. część składową, jeżeli może być przedmiotem samodzielnego obrotu.

Wytworem jest każdy przedmiot wytworzony w sposób przemysłowy lub rzemieślniczy, obejmujący w szczególności opakowanie, symbole graficzne – przy czym wytwór graficzny, aby mógł zostać uznany za wzór przemysłowy, powinien być na tyle precyzyjny, aby można go było odtworzyć; wytworami są również kroje pisma typograficznego. Wytworem nie są jednak programy komputerowe.

Wzór przemysłowy uważa się za nowy, jeżeli przed datą, według której oznacza się pierwszeństwo do uzyskania prawa z rejestracji, identyczny wzór nie został udostępniony publicznie przez stosowanie, wystawienie lub ujawnienie w inny sposób. Wzór uważa się za identyczny z udostępnionym publicznie także wówczas, gdy różni się od niego jedynie nieistotnymi szczegółami. Indywidualny charakter rejestrowanego wzoru polega na tym, iż wrażenie, jakie wywołuje na zorientowanym użytkowniku, różni się od ogólnego wrażenia wywołanego na nim przez wzór publicznie udostępniony przed datą, według której oznacza się pierwszeństwo.

Wzór przemysłowy podlega ochronie prawnej wynikającej z prawa autorskiego – może więc korzystać z ochrony przewidzianej w ustawie o ochronie własności przemysłowej a także ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Dzieje się tak ponieważ dotyka on sfery z pogranicza własności intelektualnej i sztuki użytkowej.

Znak towarowy

Znakiem towarowym może być każde oznaczenie, które można przedstawić w sposób graficzny, jeżeli oznaczenie takie nadaje się do odróżnienia towarów jednego przedsiębiorstwa od towarów innego przedsiębiorstwa.

Znakami towarowymi będą w szczególności wyraz, rysunek, ornament, kompozycja kolorystyczna, forma przestrzenna, w tym forma towaru lub opakowania,

a także melodia lub inny sygnał dźwiękowy. Znakami towarowymi uznane zostały również : znaki zapachowe, znaki animowane czy też hologramy.

Urząd Patentowy udzielając prawa ochronnego na znak towarowy musi opierać się ogólnej tendencji do stosowania oznaczeń ogólnoinformacyjnych jako znaków towarowych co ma wpływać na ograniczenie konkurencji ze strony innych podmiotów.

Nie udziela się praw ochronnych na oznaczenia, które nie mogą być znakiem towarowym lub nie mają dostatecznych znamion odróżniających tzn. nie nadają się do odróżniania w obrocie towarów, dla których zostały zgłoszone albo składają się wyłącznie z elementów mogących służyć w obrocie do wskazania w szczególności rodzaju towaru, jego pochodzenia, jakości, ilości, wartości, przeznaczenia, sposobu wytwarzania, składu, funkcji lub przydatności lub weszły do języka potocznego albo są zwyczajowo używane w uczciwych i utrwalonych praktykach handlowych.

III. Prawa autorskie i pokrewne

Prawo autorskie dotyka jednej z bardziej fascynujących sfer życia ludzi wiążącej się z tworzeniem oraz upublicznianiem utworów własnych. Dzięki potencjałowi intelektualnemu, talentowi oraz indywidualnej ekspresji twórcy mamy możliwość zapoznania się z subiektywnym przetworzeniem wycinka rzeczywistości i nową jakością wzbogacającą zasób kultury. Kluczową rolę w tym procesie odgrywa twórca.

W granicach wyznaczonych przez Ustawę z dnia 4 lutego 2004 roku Prawo Autorskie (Dz.U.2006 . 90. 631) przedmiotem ochrony będzie utwór rozumiany jako każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia. Oznacza to, że odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne nie są chronione na gruncie prawa autorskiego.

Utwór nie musi charakteryzować się „nowością”; utworem na gruncie prawa autorskiego będzie również kompilacja, opracowanie czy zbiór – w tym przypadku decydującą kwestią będzie sposób dokonanego wyboru, myśl przewodnia lub klucz wg którego dokonano zestawienia czyli oryginalność utworu/dzieła. Jednakże rozporządzanie i korzystanie z opracowania zależy od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego (jest to tzw. **prawo zależne**). Ponadto na egzemplarzach opracowania należy wymienić twórcę i tytuł utworu pierwotnego. Również opracowanie cudzego utworu, w szczególności tłumaczenie, przeróbka, adaptacja, będzie przedmiotem prawa autorskiego bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego.

Współautorstwo

Ustawodawca przewidział również możliwość współtworzenia utworu i w tym przypadku będziemy mówić o współtwórcach, którym przysługuje prawo autorskie wspólnie. Domniemywa się, że wielkości udziałów są równe. Każdy ze współtwórców może żądać określenia wielkości udziałów przez sąd, na podstawie wkładów pracy twórczej. Współtwórczość zawsze musi być wynikiem świadomie podjętej współpracy. Sąd Najwyższy w jednym ze swoich orzeczeń uznał, że współtwórczość wynikająca ze współpracy przy tworzeniu dzieła kilku osób, nie może powstać niezależnie od woli twórców, musi bowiem istnieć, choćby dorozumiane, wynikające z czynności konkludentnych, porozumienie współtwórców co do stworzenia wspólnym wysiłkiem wspólnego dzieła. Porozumienie między twórcami nie jest elementem warunkującym istnienie współautorstwa, ponieważ **nie można wykluczyć współautorstwa, mimo braku porozumienia, decyduje bowiem obiektywny wkład drugiej osoby do powstania dzieła.** *Istota współtwórczości polega bowiem na zestrojeniu wysiłku twórczego w celu osiągnięcia konkretnego wyniku wspólnej działalności twórczej.*

Każdy ze współtwórców może wykonywać prawo autorskie do swojej części utworu mającej samodzielne znaczenie, bez uszczerbku dla praw pozostałych współtwórców jednakże

do wykonywania prawa autorskiego do całości utworu potrzebna jest zgoda wszystkich współtwórców. Współtwórca dzieła wspólnego nie może również bez zgody pozostałych współtwórców tego dzieła wykorzystywać w dalszej twórczości niektórych elementów pochodzących z dzieła wspólnego, i to także wówczas, gdy istnieje podstawa do przyjęcia, że stanowią one osobisty wkład tego twórcy w dzieło wspólne. W przypadku braku takiej zgody każdy ze współtwórców może żądać rozstrzygnięcia przez sąd, który orzeka uwzględniając interesy wszystkich współtwórców.

Autor

Autor – z racji swojego szczególnego związku z utworem – posiada szczególne uprawnienia określane mianem **autorskich praw osobistych** które sprowadzają się do:

1. autorstwa utworu;
2. oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo;
3. nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania;
4. decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności;
5. nadzoru nad sposobem korzystania z utworu.

Wyłącznie autor ma prawo do tego, aby wiązano jego osobę z określonym utworem. W polskim systemie prawnym nie ma możliwości zrzeczenia się prawa do bycia autorem i scedowania go na inną osobę lub przekazania dzieła do zasobów domeny publicznej. Jest to prawo niezbywalne.

Przed wszystkim uprawnienie autora do dzieła będzie oznaczać dla innych zakaz przywłaszczania sobie wyniku nie swojej pracy w całości lub części lub przerabiania go w celu przedstawienia jako własnego. Taka ingerencja osób trzecich w tę szczególną więź pomiędzy autorem i dziełem będzie nosić miano kradzieży intelektualnej czyli plagiatu. Plagiat będzie szczególnie niską formą kradzieży ponieważ odnosić się będzie nie tylko do faktu chęci pozbawienia autora więzi pomiędzy nim a dziełem, ale także będzie zmierzać do czerpania określonych korzyści z przedstawienia siebie jako osoby inteligentnej i zdolnej do twórczego działania i kreacji. Plagiat nie jest przestępstwem godzącym wyłącznie w autora, ale również może godzić w społeczność, której zostaje zaprezentowany jako praca własna. Dzieje się tak na przykład w przypadku przedstawiania jako własne prace zaliczeniowych lub magisterskich czy doktoratów. Plagiat może mieć charakter jawny tzn. plagiator przewłaszcza sobie część lub całość utworu podpisując go swoim imieniem i nazwiskiem.

W tym przypadku, gdy w tym przypadku, pracodawca, którego pracownik stworzył utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy, nabywa z chwilą przyjęcia utworu

autorskie prawa majątkowe w granicach wynikających z celu umowy o pracę i zgodnego zamiaru stron.

Twórcy nie przysługuje prawo do odrębnego wynagrodzenia z tytułu stworzenia utworu pracowniczego i jego eksploatacji w granicach uprawnień przysługujących pracodawcy, co nie wyklucza możliwości, że zatrudnionemu twórcy przysługiwać będzie „dodatkowe wynagrodzenie” na podstawie postanowień umowy lub szczególnego przepisu ustawy. Inaczej mówiąc, jeśli umowa o pracę nie stanowi inaczej, a wynikające ze stosunku pracy obowiązki twórcy sprowadzają się do wykonywania działalności twórczej lub ją obejmują – wynagrodzenie za pracę stanowi równocześnie wynagrodzenie z tytułu przeniesienia autorskich praw majątkowych lub zezwolenia na korzystanie z utworu w zakresie objętym umową.

Jednakże w przypadku, gdy wykonywanie obowiązków ze stosunku pracy ma polegać na działalności twórczej pracownika, od woli stron zależy do kogo należeć będą autorskie prawa majątkowe. Nieokreślenie w umowie o pracę własności tych praw powoduje, że w granicach wynikających z umowy o pracę i zgodnego zamiaru stron, autorskie prawa majątkowe do tych utworów nabywa pracodawca z chwilą ich przyjęcia. Jeżeli umowa o pracę nie stanowi inaczej, **z chwilą przyjęcia utworu pracodawca nabywa własność przedmiotu**, na którym utwór utrwalono.

Jeżeli pracodawca, w okresie dwóch lat od daty przyjęcia utworu, nie przystąpi do rozpowszechniania utworu przeznaczonego w umowie o pracę do rozpowszechnienia, twórca może wyznaczyć pracodawcy na piśmie odpowiedni termin na rozpowszechnienie utworu z tym skutkiem, że po jego bezskutecznym upływie prawa uzyskane przez pracodawcę wraz z własnością przedmiotu, na którym utwór utrwalono, powracają do twórcy, chyba że umowa stanowi inaczej. Strony mogą określić inny termin na przystąpienie do rozpowszechniania utworu.

Jeżeli pracodawca nie zawiadomi twórcy w terminie sześciu miesięcy od dostarczenia utworu o jego nieprzyjęciu lub uzależnieniu przyjęcia od dokonania określonych zmian w wyznaczonym w tym celu odpowiednim terminie, uważa się, że **utwór został przyjęty bez zastrzeżeń**. Strony też mogą określić inny termin.

Autorskie prawa majątkowe są ograniczone w czasie i będą wygasać po upływie 70 lat liczonych od:

1. od śmierci twórcy, a do utworów współautorskich - od śmierci współtwórcy, który przeżył pozostałych,
2. w odniesieniu do utworu, którego twórca nie jest znany - od daty pierwszego rozpowszechnienia, chyba że pseudonim nie pozostawia wątpliwości co do tożsamości autora lub jeżeli autor ujawnił swoją tożsamość,

3. w odniesieniu do utworu, do którego autorskie prawa majątkowe przysługują z mocy ustawy innej osobie niż twórca - od daty rozpowszechnienia utworu, a gdy utwór nie został rozpowszechniony - od daty jego ustalenia,
4. w odniesieniu do utworu audiowizualnego - od śmierci najpóźniej zmarłej z wymienionych osób: głównego reżysera, autora scenariusza, autora dialogów, kompozytora muzyki skomponowanej do utworu audiowizualnego.

Termin ten zawsze liczy się w pełnych latach następujących po roku w którym wystąpiło jedno z czterech zdarzeń opisanych powyżej.

Jak i za ile chronić?

Podmiot chroniący własność intelektualną ma przede wszystkim roszczenie przeciwko każdemu, kto narusza tę sferę jego praw o zaprzestanie naruszenia (czy to na czas trwania postępowania [tzw. zabezpieczenie roszczenia] czy też w sposób trwały).

Aby jednak do tego doszło warto rozpocząć proces rejestracji w Urzędzie Patentowym (<http://www.uprp.pl/strona-glowna/Menu01,9,0,index,pl>) przy czym należy pamiętać, iż na decyzję o udzieleniu lub nieudzieleniu patentu w Polsce czeka się przeciętnie ok. 5-6 lat od daty zgłoszenia. Nie oznacza to jednak dla zgłaszających blokady działań - ochrona patentowa biegnie bowiem od daty zgłoszenia w urzędzie patentowym, a nie daty decyzji.

W Polsce opłata patentowa wynosi 500 zł (przy składaniu wniosku w formie elektronicznej) przy czym chcąc zagwarantować sobie ochronę prawną należy opłacić oświadczenie o korzystaniu z pierwszeństwa – opłata wynosi 100 zł. Opłata za udzielenie prawa ochronnego na zgłaszany wynalazek wynosi 100 zł. Do tych opłat należy doliczyć opłaty okresowe wiążące się z ochroną prawną w określonym czasie i wynoszą od 48 zł do 1550 zł.

Strona zainteresowana może również ubiegać się o ochronę w ramach Układu o Współpracy Patentowej² powinien liczyć się z dodatkowym kosztem w wysokości ok. 300 zł.

Kolejną możliwością objęcia patentu ochroną prawną jest rejestracja patentu przez Europejskie Biuro Patentowe (<http://www.epo.org>) gwarantujące ochronę prawną na terenie całej Unii Europejskiej. Opłata rejestracyjna rozpoczyna się od 105 euro (w przypadku rejestracji on-line).

Do tego dochodzą opłaty wiążące się ze zgłoszeniem patentowym na terenie państw nie wchodzących w skład UE. Takie wydatki mogą okazać się zbyt wygórowane dla tych, którzy nie prowadzą działalności gospodarczej. W kolejnych materiałach odnajdziecie Państwo informacje na temat komercjalizacji wyników badań naukowych.

² Układ o współpracy Patentowej (Patent Cooperation Treaty) jest Międzynarodową Konwencją, która weszła w życie w 1970 roku; umożliwia ona uzyskiwanie patentów w państwach-stronach układu (w chwili obecnej obowiązuje w 134 państwach) w uproszczonym systemie opartym na jednym zgłoszeniu patentowym (zgłoszenie międzynarodowe PCT).

Rzecznicy Patentowi

Warto na koniec wspomnieć o roli rzeczników patentowych, którzy jako profesjonalni pełnomocnicy mogą reprezentować przedsiębiorcę w postępowaniu przed Urzędem Patentowym oraz sądami powszechnymi w sprawach o ochronę własności intelektualnej.

Rzecznicy są wykwalifikowanymi specjalistami wykonującymi wolny zawód. Muszą ukończyć aplikację, podczas trwania której nabywają specjalistycznej wiedzy z zakresu prawa i wiedzy technicznej oraz umiejętności praktycznych w toku wykonywania zawodu. Po zakończonej aplikacji trwającej 3 lata mogą wykonywać swój zawód w ramach samodzielnej kancelarii lub umowy o pracę zawartej z innym podmiotem.

Akty prawne:

1. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2003 r. nr 11 9, poz. 11 7 ze zm.),
2. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2000 nr 80, poz. 904).
3. Konwencja paryska o ochronie własności przemysłowej (Dz.U. z 1975 r. nr 9, poz. 51),
4. Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS), załącznik do umowy ustanawiającej światową organizację handlu (Dz.U. z 1996 r. nr 32, poz.143),
5. Porozumienie Madryckie o międzynarodowej rejestracji znaków (Dz.U. z 1993 r. nr 11 6, poz. 514) i protokół do tego porozumienia (Dz.U z 2003 r.,nr 13, poz. 129),
6. Układ o współpracy patentowej (Układ PCT) (Dz.U. z 1991 r. nr 70, poz. 303),
7. Konwencja o udzielaniu patentów europejskich (Konwencja o patencie europejskim) (Dz.U. nr 2004 r. nr 79, poz. 737),
8. Rozporządzenie o wspólnotowym znaku towarowym.
9. Ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (Dz.U. 2001 nr 49 poz. 509 z późn. zm.)

Bibliografia

1. Barta Janusz: Artystyczna twórczość pracownicza a prawo autorskie. 1988
2. Barta Janusz, Markiewicz Ryszard: Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe. 1994
3. Błęszyński Jan: Ochrona autorskich praw majątkowych. Roszczenie o wydanie korzyści. 1989
4. Braun Bartłomiej. *Utwór współautorski. Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 2007.
5. Kolasiński Marek Krzysztof. *Ochrona własności intelektualnej w odniesieniu do farmaceutyków w państwach Trzeciego Świata. Państwo i Prawo* 2007.

Proponowane strony internetowe:

1. <http://www.uprp.pl>
2. <http://www.eop.org>
3. <http://www.parp.gov.pl>
4. <http://www.rzecznikpatentowy.org.pl>
5. <http://www.internationalpropertyrightsindex.org>

Martyna Majewska

Prawniczka, trenerka organizacji pozarządowych, mediatorka sądowa. Członkini Stowarzyszenia Kolektyw Odrobina Kultury oraz Alumni of U.S. State Department Exchange. Współpracowała m. in. z CODN, MSZ, British Council Polska oraz Przedstawicielstwem Komisji Europejskiej w Polsce oraz wieloma spółkami komercyjnymi.

Autorka wielu publikacji o charakterze edukacyjnym, współautorka i koordynatorka projektów finansowanych ze środków publicznych oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego.